

# SADAŘSKÝ A OKRAŠLOVACÍ SPOLEK V PROSTĚJOVĚ

*Anna Švécarová*

*Jak lehkovážně jsem jednala, když jsem Štafetě přislíbila povídání o některém z prostějovských spolků, jsem si uvědomila, když jsem otevřela adresář města a politického okresu z roku 1933. Vedle Odborové organizace trhovců, Odborového svazu trhovců, Svazu trhovců při straně ŽOS, Organizace čsl. soc. dem. bezvěrců, Skupiny proletářských bezvěrců, Prvního čsl. spolku pro chov ušlechtilých kanárů, Spolku pro pěstění kanárů „Kanaria“, Odbočky holičských pomocníků, Spolku holičských a kadeřnických pomocníků, Klubu dámských kadeřníků, Svazu lidových železničářů, Odborné jednoty čsl. úředníků soukromých, Hanácké póti, Klubu pěstitelů policejních a ušlechtilých psů, Intimního divadla čsl. nár. soc. strany, Prostějovského ubelného sdružení, Okresního sdružení řepářů, Odborného spolku kočích, Hospodářské besídky a Místního odboru jubilejní jednoty lidumilů jsem v něm našla ještě dalších 260 českých spolků. Německé a židovské nepočítám. Mé kantorské minulosti by nejspíš příslušelo psát o Jednotě učitelek moravských, mému věku pak asi o Spolku usedlých občanů. Po delším rozmýšlení jsem ale pro své povídání vybrala Sadařský a okrašlovací spolek. Zejména proto, že jeho činnost je dobře dokumentována doklady uloženými ve Státním archivu v Prostějově, a také, že některé z těch dokladových materiálů vypovídají, podle mého názoru zajímavým způsobem, o vlastnictví a příkladném vztahu k občanům jiného jazyka a rasy.*

Historie Spolku začíná 24. dubna 1873, kdy se sešlo několik občanů našeho města, kteří měli smysl pro přírodní krásu. Sešli se, vypracovali stanovy pro činnost spolku „k vyzdobování města stromovím“ a následně je předložili k úřednímu schválení. 10. července 1873 byly stanovy Spolku potvrzeny místodržitelem Weberem. Založený spolek měl 143 členů a začal svou činnost oznámením obecnímu výboru, že hodlá část městských valů upravit na sady. Obecní výbor návrh Spolku akceptoval a v roce 1874 vydal rozhodnutí, že po obou stranách valu na severní straně města má být zřízen městský park.

A tak se začalo. Josef Ošťádal pořídil situační plán, zámecký zahradník hraběte Kálnokyho z Brodku u Prostějova Josef Šeha (Scheha) vypracoval návrh na sadovou úpravu. Ve Státním archivu v Prostějově se nachází německy psaná textová část (legenda) tohoto plánu; plán se patrně ztratil. V roce 1884 požádal Spolek o svolení k rozkopání celého valu a začal s úpravou stromořadí, na kterou vydal 83 zlatých a 92 krejcarů. Subvenci na odstranění valů o kterou město požádal o dva roky později, Spolek nedostal; v té době byly připravovány plány Moravské západní dráhy uvažující o trase před severním městským opevněním směrem na Plumlov a o nádraží v této oblasti. Naštěstí pro sady, bylo v roce 1888 rozhodnuto postavit nádraží dál od města a železnici vést směrem na Kostelec. Mohlo se tedy pokračovat. Stavitel Lukavský podal ofertu na odklizení valů za 1076 zlatých. Plán sadů byl vystaven ve výkladní skříni u knihkupce pana Halamy a těšil se zřejmě velké pozornosti obecního úřadu. Postupná parková úprava prostoru před severní městskou hradbou, o niž se Spolek zasloužil měrou vrchovatou, byla v podsta-

tě dokončena v roce 1892 a profesor Spitzner (ještě o něm bude řeč) může v sadech, slavnostně nazvaných jménem národního buditele Josefa Jungmanna, označit stromy tabulkami s českými, německými a latinskými názvy.

Když paní Marie Švarcová, jednatelka Spolku od roku 1919 až do roku 1940, zpracovává v srpnu 1923 obsáhlý dokument k padesátému výročí Spolku, který, jak uvádí, dokončila za 44 hodin práce, vzpomíná prehistorie městského parku slovy, o něž se ráda podělím: „Hlavní snaha spolku byla odstraniti nepotřebné a tísnící valy, které již bezúčelně šněrovaly útlé tělo hanáckého města, jež v této době mělo oficiální městskou správu. Městské zdi byly vystavěny r. 1500. Za zdí pochovávali bývali Židé, jejich kamenné náhrobky se o ni opíraly. Několik metrů dál byl příkop, který v čas potřeby naplněn byl vodou, jinak strašil nelibě páchnoucím černým bahnem. Dále byly vysoké valy, za nimi jakýsi potůček. Valy byly v pozdější době osazeny silnými akáty a městské obyvatelstvo v neděli a ve svátek vycházelo sem na procházky, navzájem zapřádá rozhovory o událostech rodin i města, mládež skotačí a Amor rozprostírá své sítě.“ Ty sítě mohu doložit zprávou prostějovského týdeníku Hlasy z Hané z 27. dubna 1890; pod titulkem „Pro milého“ se čtenář dověděl, že dvě dělnice si v parku nadávaly a pak se porvaly.

Ale vraťme se do konce XIX. století. V již zmíněném roce 1892 žádá město česky psaným dopisem, podepsaným starostou Karlem Vojáčkem, členy Spolku, aby se postarali o okrášení Floriánského náměstí. Spolek tam už následujícího roku vysadil stromy, čímž vznikl v Prostějově druhý park. Tehdy měl Spolek 230 řádných členů a jednoho člena čestného, - panujícího knížete Johanna z Lichtenštejna (1840 - 1929); čestného členství se mu dostalo za finanční podporu Spolku ve výši 1000 zlatých, což bylo tehdy opravdu hodně peněz. V Jungmannových sadech už působil první obcí placený hlídač. Byl to pan Alois Ustrnul, pobírající denní plat 30 krejcarů a vybavený oblekem za 30 zlatých (!).

V roce 1895 se předsedou Spolku stává Josef Wait (1845 - 1905), ředitel rolnické sladovny v Prostějově a v letech 1898 až 1902 starosta našeho města. Dnes máme po něm pojmenovanou ulici. Za něho se protokoly Spolku začínají psát dvojjazyčně; k lesníku Onderkovi, který vede německou agendu, přibývá druhý, česky píšící jednatel, profesor Wimmer. (Pouze česky jsou protokoly psány od října 1898.) Tento pan profesor se v roce 1899 stal prvním ředitelem prostějovského gymnázia a byl jím do roku 1911.

Na Hromnice roku 1895 došlo v Jungmannových sadech k významné společenské události. Spolek vysloužilců tam uspořádal promenádní koncert ve prospěch postižených zemětřesením v Lublani. (Promenovat se v únoru městským parkem nebylo tehdy asi neobvyklé.) Tak začíná tradice parkových koncertů, které se pak konaly pravidelně o nedělích a svátcích dopoledne, někdy i ve čtvrtek, téměř výlučně v režii našeho Spolku, neboť Městská rada udělila právo pořádat koncerty v parku výhradně jemu, a ten jiným organizacím pořádat koncerty, až na několik výjimek, nepovoloval. Členské příspěvky, občasná dary a městské subvence nestačily na poměrně rozsáhlou činnost Spolku, takže vstupné na koncerty v parku lze bez nadsázky označit za rozhodující zdroj příjmů Spolku. Ale i zdroj nepříjemností, jak uvidíme později.

Roku 1896 byl do Jungmannových sadů nákladem pana Eduarda Skály (1842 - 1918), říšského poslance, od 1907 čestného občana města Prostějova, prostějovského továrníka, národohospodářského a kulturního pracovníka a dlouholetého člena a funkcionáře Spolku, dopraven a instalován tak zvaný bludný balvan, nalezený u Háje ve Slezsku, nedaleko Hlučína, Je to finský „rapakivi“, česky to znamená „shnilý kámen“, asi pro-

to, že se snadno rozpadá na písčitou zvětralínu, u nás lidově nazývaný „finská žula“, transportovaný z místa vzniku, nejspíš v západním Finsku, do místa nálezu ledovcem v poslední době ledové. Po panu Skálovi máme pojmenováno náměstí.

V roce 1897 požádali městskou radu o sadovou úpravu obyvatelů Jánského náměstí. Ta předala žádost Spolku, s přáním, aby byla pokud možno příznivě vyřízena. Ale Spolek obyvatelům Jánského náměstí (dnes se jmenuje Sádky, ale socha Johánka - svatého Jana Nepomuckého, patrně nejhezčí jeho plastika v našem městě, tam dodnes stojí) nevyhověl; se zdůvodněním: „Dokud bude náměstí toto využíváno jako tržiště pro brambory, nelze je jinak upravit.“

Ve stejném roce byl do výboru Spolku delegován městskou radou další významný Prostějovan, pan Hugo de Saint Privée (1849 - 1915), kominický mistr, přední pracovník v hasičství a dlouholetý člen městské rady. Spolek měl tehdy 298 členů. a, jak psáno, v plném nasazení pečoval o svěřené parky. Od kašny z Pernštejnského náměstí bylo do Jungmannových sadů zavedeno potrubí a byly koupeny hliněné figurky trpaslíků. O dva roky později byly zakoupeny napodobeniny hub do trávníků a přikoupen i čáp, který, jak zapsáno, budil pozornost navštěvovatelů. Na valné hromadě zaznělo přání: „...aby oba naše parky, jediné to zelené a kvetoucí oázy na prachové poušti letního Prostějova byly zachovány a zvelebeny.“

A na scénu přichází další nový muž. 15. července 1899 je pan František Havránek (1867 -1944), pozdější správce hřbitova, ustanoven Městským zahradníkem. A konflikty na sebe nedaly příliš dlouho čekat. V protokolu z výborové schůze ze dne 25. února 1901 jsem se dočetla: „Ku stížnosti přednesené p. prof. Spitznerem proti městskému zahradníkovi ve příčině počínání si poslednějšího v parku, požádání jsou pp. Málek a Saint Privée, aby tuto záležitost se starostou obce p. Josefem Waitem projednali a zasadili se o stanovení poměru městského zahradníka vůči našemu spolku, jakož by i žádati, že městský zahradník povinnen jest v činnosti své v sadech městských řídit se dle přání a rozkazů hospodářem spolku p. prof. Spitznerem jemu daných.“ Jak probíhalo jednání u pana starosty nevím, ale výsledek je zřejmý. Pan profesor Spitzner 21. září téhož roku rezignoval na svou funkci a přestal být členem výboru. A když hned v lednu příštího roku navrhnul pan Saint Privée, aby byl zahradník Havránek zván do schůzí výboru, jeho návrh byl přijat a František Havránek se hned do schůze dostavil. Dovolte mi teď, prosím, přeskočit několik let, abych mohla prozradit, že když František Havránek končil svou profesionální kariéru byl již několik let místopředsedou Spolku a od roku 1935 jeho čestným členem. Ale zpět do výborové schůze 25. února 1901. Novým jednatelem spolku se stává sekretář okresní nemocenské pokladny Josef Klág. Pan sekretář Klág byl pečlivým jednatelem a zaujatým zapisovatelem spolkových protokolů až do roku 1919. V knize MUDr Ondřeje Přikryla Červánky Prostějova jsem našla, že byl jednatelem v 16 prostějovských spolecích. A když s jednatelstvím ve všech spolecích skončil, zůstal věrný jen Spolku kandidátů ženitby.

V roce 1903 oslavil Spolek důstojně třicáté výročí svého trvání, A bylo dosti důvodů k slavení. Členové spolku vykonali v sadech mnoho práce. Káceli staré stromy a keře, vysazovali nové, zakládali květinové záhony, hrabali listí a trávníky, hubili škůdce. Upravili také prostranství kolem sochy Panny Marie u kláštera Milosrdných bratří a prostor kolem sochy svatého Jana Nepomuckého v Kostelecké ulici. Museli nakupovat nářadí, opravovat zábradlí a lavičky, instalovat ptačí budky. A také zajišťovat ochranu sadů. K tomu v Jungmannových sadech, kde vznikaly, zvláště v noci, velké škody, nestačil jen hlídač. Musely být ohrazeny drátěným plotem a do sadů byly otevřeny jen dva vchody.

Jeden z východní a druhý ze západní strany. Jednatel to v zápisu komentuje slovy: „Zařízení toto ovšem, jako každá novota, narazilo na odpor jisté kategorie obecnstva a zejména to byli navštěvovatelé Německého domu, kteří i v časopise zdejší němec-kém domáhali se toho, aby vchody byly opět učiněny volnými.“ (Německý dům byl na Vápenici (dnes Vápenice 9) právě proti dnešnímu severnímu vstupu do parku.) O rok později byl v oplocených Jungmannových sadech postaven za 2448 korun pavilon, který dlouhá léta sloužil k pořádání koncertů.

A přicházíme k velmi významnému datu, kterým začala dlouhá a bohatýrská historie zakládání, vysazování a udržování sadů podél říčky Hloučely. Tím bohatýrem byl jednoznačně profesor prostějovské reálky Rudolf Wolf (1874 - 1944), neobyčejně pracovitý a usilovný kantor, který už v roce 1905, jako člen Národní jednoty, nabídnul městské radě v Prostějově osázení Hloučely. Městská rada s tím, podle protokolů Spolku z července toho roku souhlasila, ale 5. listopadu 1905 návrh na sázení zamítla a 6. prosince napsala zahradnickému odboru Národní jednoty, že „provedení jejich návrhu by nebylo prospěšno a je nedoporučeno“. Profesor Wolf ale nerezignuje. Cílevědomý aktivní zájem o prostějovskou zeleň ho přivádí k čelnému postu ve Spolku; 27. června 1910 je zvolen předsedou a už na prosincové výborové schůzi téhož roku podává návrh, aby Jungmannovy sady byly úplně, plánovitě obnoveny. Doporučil, aby se s prací začalo v části, která se táhne podél Vápenice, o které hovoří jako o „beztvarém mlatu, na kterém trčí tlusté pahýly zdivočelých křovin“. Spolek myšlenku realizoval. Všechny křoviny podél Vápenice byly odstraněny, závadné stromy vykáceny, bylo navezeno několik set fůr hlíny a na tak zvýšeném pozemku vysazeno několik stromů a několik set kvetoucích keřů. Doplněny byly skupiny křovin v základní části parku a hlavní cesta osázena břečtanem. Nově byla vysazena skupina rhododendronů a doplněna skupina růží. Po prve byly vysazeny na doporučení městského zahradníka i cibuloviny, např. tulipány, gladioly, kany a scily. Úprava Jungmannových sadů byla dokončena v roce 1912 a její součástí byla, podle zápisu v protokolu, i ptačí budka podobná valašskému domku(!). V té době se Spolek nestaral jen o dva prostějovské parky, ale už také o Čelakovského náměstí (dnes náměstí Padlých hrdinů), kde vysázel kaštiny, a o prostory kolem zámku, sokolovny a reálky. V roce 1914 se dostává profesorovi Wolfovi zadostiučinění. Devítileté úsilí přináší ovoce: 26. února povoluje městská rada osadit na zkoušku břehy Hloučely stromy. Realizace ale není snadná. V protokolu výborové schůze Spolku z 3. července zaznívá postesknutí: „Jakkoliv je malá zaměstnanost lidu, nebylo možno sehnati dělníky na práci na Hloučele a bylo nutno přizvati trestance.“ (To je jistě zajímavý doklad sociální politiky, ale také to hovoří o fungujícím systému trestu veřejně prospěšných prací.) Energický a schopný profesor Wolf však dokáže i ve svízelné situaci, ještě ztížené vypuknutím světové války, uskutečňovat svou ideu. Ve Státním archivu v Prostějově jsem našla dvojlist popsaný tužkou, podepsaný Františkem Havránkem s datem 6. srpna 1934. Je to seznam stromů, které byly na Hloučele vysazeny od roku 1914 do roku 1925. Bylo to 68 370 stromů. Hloučelu ale opustím; čtenáři Štafety mohou najít další informace o počátcích budování sadů na Hloučele v 1. čísle XVI. (1984) ročníku Štafety, v obsáhlém článku „Wolfovy sady v Prostějově“ který publikoval Pavel Vavrouch, tehdy student prostějovského gymnázia.

O nic lépe na tom nebyla ani ostatní městská zeleň. I když se i v době válečné konaly promenádní koncerty, sady byly udržovány jen s velkými potížemi. V již vzpomenutém dokumentu k padesátému výročí Spolku uvádí jednatelka paní Švarcová, opírajíc se o protokoly Spolku z předchozích let, k roku 1918: „Kupí se nepřekonatelné potíže. Ceny

jsou obrovské, 1 cent travního semene stojí 960 K, 1 hrábě 3 K, fůra písku 150 K, 1 potah denně 100 K. Přesto upraven sad, ačkoliv lidé se štítili sednouti si na lavice uprchlíky znečištěné. ... Všeobecná bída dostupuje vrcholu, spolek náš považován za zbytečný, méněcenný v tom velkém shonu za živobytím.“ Paní Švarcová jeví značnou dávku taktu, mluví-li jen o „uprchlících“. Zdroj její informace, totiž protokol ze schůze výboru ze dne 23. února 1918, zapsaný předchozím jednatelem je konkrétnější (a vlastenečtější - co u nás chtějí nějací cizáctí váleční uprchlíci!), když uvádí: „Jen nečistí polští židé, kteří sady přepřňovali, znechucovali vstup do sadů nebo sednouti si na lávku.“ Dál ale i paní Švarcová přechází do vlasteneckého tónu: „Až 28. října zazní jasný výkřik celou naší vlastí, máme svobodu (*před tím jsme ji neměli?* - pozn. autorky), máme samostatnost.“

Spolku to přináší významnou změnu. Podle protokolu výborové schůze z 12. dubna 1919 pan Klág „přeje si býti byl zbaven funkce.“ Do výboru byla zvolena první žena, nám už známá paní Marie Švarcová (1876 - 1958), a stává se jednatelkou. V její jednatelské zprávě přednesené 19. května 1921 se můžeme dočíst o plánech Spolku, pokud jde o park na Hloučele: „Majitelem parku je město. Lépe by bylo, kdyby nám obec půjčila peníze, my koupíme pozemky, některé dostaneme darem, obci peníze splatíme. Je třeba udělati sbor všech vrstev, udělati subskripci. Spořitelna by něco dala. Park by byl od Olomoucké do Kostelecké. Byly by velké promenády, rondo, aby 5 - 6 tisíc mohlo na koncert. Pan Horák navrhl zříditi mlékárnu a ochutnávárnu v parku jako v Krakově.“

Obdobím činností a událostmi přímo překypujícím jsou pro Spolek léta 1923 a 1924. Největší událost, padesáté výročí své činnosti, slaví Spolek pod záštitou městské rady 16. září 1923 v přednáškovém sále Národního domu. Dopoledne se konala slavnostní valná hromada, potom společná vycházka do parku na koncert vojenské hudby. Pan profesor Wolf a pánové Schmaus a Nedělník byly jmenováni čestnými členy spolku. V těchto letech dochází k radikálnější úpravě sadů. V souvislosti s tím byl Spolek napadán v novinách za kácení stromů. Členové spolku argumentovali, že sady vykácením některých stromů získaly, jsou světlejší. Naproti tomu na podzim roku 1923 Spolek velmi silně protestoval proti vykácení topolů na dnešní Brněnské ulici - topolů, lemujících „císařskou“ silnici z Olomouce do Vídně, budovanou v roce 1735. Topoly byly zachráněny. Skáceny a novými nahrazeny byly jen ojedinělé vadné kusy. V kořenech jednoho z nich byl nalezen zarostlý peníz z letopočtem 1798. Myslím, že některé ty nejstarší topoly jsou tam dodnes. Ani nepříjemné aféry se Spolku v těchto letech nevyhnou. V červenci 1923 výborová schůze jedná, citují: „... o případu školníka Bednáře, který byl obviněn, že nepustil do sadu děvče na koncert a zjištěno, že je to sehraná komedie a akt pomsty. Děvče bylo náhodná vypasená židovka a inscenoval výstup strážník jehož Bednář zjistil, že bral od spolku dvojí plat. Pan Bednář se chtěl vzdáti, ale konstatováno, že je svědomitý člověk a spolku věrně oddaný.“ Trochu nejasné, že? Můžete si to přebrat sami. Já vidím jednoho „svědomitého a spolku věrně oddaného člověka“, který, podle pánů výborů, nemá důvod vzdávat se členství ve Spolku jenom proto, že nepustil na koncert v parku židovské děvče (slovy pánů výborů „vypasenou Židovku“ !!), a druhého člověka, který ve spravedlivém rozhořčení semitismem obviní z nepravosti toho prvního, který mu, jaká podivná náhoda, přišel na nějaké, asi ne příliš košer finanční operace. A přidám ještě další doklad, jak to měli vlastenci v konečně svobodné zemi těžké. Z jednatelské zprávy za rok 1923 - 24 citují: „Letos máme v úmyslu lidi vychovávat pokutami k čistotě a zdejšími židům uzavřením Vápenice připomenout, že sad je pro ně nikoliv po celý týden, kdy svojí samospasitelnou germánštinou provokují, nýbrž i v neděli, nechť krásně položí obolus na oltář vlasti. Obyčejně chodilo všechno Židovstvo

po stromořadí, aby nemuselo platit 2 Kč vstupného, jediný náš příjem. V minulém roce koncerty vynesly 23 531,90 Kč čistého zisku.“ A to ještě dlužno konstatovat, že ne všichni posluchači koncertů platili; v protokolech spolku jsem se s potěšením dočetla, že v době koncertu mohou starci, jsou-li slušně oděni, v parku zůstat, patrně bez placení vstupného. Boj o pořádání koncertů, na něž, jak víme, měl Spolek výhradní právo již od předchozího století, hořel i nadále a některé případy končily i u soudu. Tak 11. května 1923 pan pokladník Jano Konečný referoval ve výborové schůzi o tom: že: „...pan Šoupal znemožnil koncert v parku tím, že řekl členům příšlým, že koncert nebude. Poněvadž se toto stalo již podruhé a spolek tím utrpěl velkou ztrátu je návrh předložit záležitost Dr. Milanu Kurzovi (*byl to advokát, člen Spolku - pozn. autorky*), aby učinil trestní oznámení.“ (Z některých dalších materiálů lze usuzovat, že šlo o kapelníka Šoupala, jemuž Spolek odmítnul koncertování v parku.)

A aféry nutno řešit i v roce 1924. Například, když pan učitel nařídil žákům, aby si opatřili vrbové proutky na píšťalky. Synek člena Spolku, pana referenta Hradečného, se omluvil, že mu to otec zakázal, a dostal za to nedostatečnou známku. Valná schůze Spolku rozhodla napsat školnímu výboru: „... aby správám škol připomněl, že hoši nesmí k ručním pracím a to ještě bez dozoru řezati vrbové pruty jak jim nařídil uč. Kučera na IV. škole ve II. tř.“

V srpnu příštího roku navrhuje pokladník Jano Konečný, aby byly v Jungmannových sadech vysazeny tisy, k hradbám břečťany a divoké víno a stromořadí dubů. To poslední je asi trochu odvážné a vlastence to může popudit. Jednatelka musí v té souvislosti upozornit na usnesení sjezdu okrašlovacích spolků, aby falešné vlastenectví neodsuzovalo duby. Pan Konečný se jako pokladník Spolku nedočkal ani vysázení divokého vína, natož dubů. 3. listopadu 1925 píše Spolku, že odstupuje z funkce; rozešel se totiž s Čs. národně demokratickou stranou, kde byl nucen složit funkce, vystoupil ze strany, a protože funkcionáři Spolku jsou většinou příslušníci Čs. národně demokratické strany, nechce je uvádět do rozpaků. Jako agrárník pak Jano Konečný kandidoval do senátu.

V průběhu let byly sady většinou na noc uzavírány, otevírací doby se měnily, v některých letech byly sady dokonce uzavřeny přes celou zimu. V sadech, jak víme, byl hlídač a pomáhal mu i strážník, který měl službu na dnešním Hlaváčkově náměstí. Ale stále byly těžkosti. V protokolech Spolku z roku 1926 čteme: „...v pavilonu spalo opilé zavšivené individuum, které pak škrtilo hlídače, když je vyzval k odchodu. Věc se vyřídila na policii.“ Anebo: „...Také napomenul hlídač židovku a ta si stěžovala radnímu dr. Sonnenmarkovi, který to v městské radě přednesl. Prý hlídač jí řekl, smradlavá židovka. Bylo řečeno, že hlídač je trochu drsný, ale spravedlivý.“ Tak! Spravedlnosti bylo učiněno zadost.

Ne vždycky ale bylo jednání výboru Spolku tak oportunní. O tom nás mohou přesvědčit dva příklady z roku 1929. Když si v únoru podal Svaz nájemníků žádost, aby mu bylo propůjčeno určité místo na Hloučele k pořádání výletů a nabídl i nějakou peněžní částku, Spolek rozhodnul o jejím odmítnutí, neboť, jak praví protokol: „jsou to komunisté a chtějí tam pořádát pitky“. V druhém případě se jednalo o konflikt mezi hlídačem parku a matkou dvou dětí. Chlapec i děvče na koloběžkách si počínali divoce a vráželi do lidí a když je hlídač napomínal, řekla mu paní, choť advokáta a radního, že se postará, aby jezdit na koloběžkách bylo v parku dovoleno. A když spravedlivá městská rada do šesti týdnů skutečně jízdu na koloběžkách v Jungmannových sadech povolila, vysloužila si kritiku Spolku. Ještě v květnu 1931 bylo do schůzovního protokolu Spolku zapsáno: „... není myslitelné, aby mohly děti jezdit na všech cestách v sadech, když

tyto pouze eufemisticky slynou sady. Sady nemohou býti hřištěm pro děti. Uznáváme, že nemají děti v Prostějově hřiště, avšak víme také jak sady jsou bezpečny, mohou-li děti bez dozoru je ovládat. “ V dalším pokračování téhož dokumentu se pak opět ozve již známý motiv lásky ke spoluobčanům jiné víry: „Jest třeba žalovati, že naši židovští spoluobčané celý týden dobře užijí park, ale koncert v mizivém počtu navštíví. Při uzavírání parku byli nalezeni 2 mladí Židé a vojáci v nepřístojném chování. Hlídače máme také jen eufemisticky. Má být zahradníkem i hlídačem. Správně řekl pan správce: *„nebožtík policejní radní Hugo de Saint Privée, na jehož přísnost vsichni vzpomínají by řekl, když pracuje tak nemůže hlídat. ‘ ...‘*“

Kdoví, zda zmíněná kritika rozhodnutí městské rady ze strany Spolku nebyla jedním z ne posledních důvodů vyostření dříve výborných vztahů mezi městem a Spolkem. Faktem je, že právě v červnu 1931 městská rada rozhodla, že v Jungmannových sadech nebude vůbec žádný hlídač. Podle protokolu Spolku prohlásil pan starosta Otáhal, že si sady občané mají hlídat sami. Velmi brzy se ukázalo, že to nebylo dobré rozhodnutí. Všechny rozkvetlé tulipány byly ořezány, květy máků a šeríků olámany, byly pošlapány záhony osázené begoniemi a zničeny lavičky. 14. září 1931 se na schůzi Spolku dostavil starosta Otáhal, aby jednal o nedobrých vztazích mezi městskou radou a Spolkem. Při té příležitosti prohlásil, že Spolek bude mít v budoucnu dost starostí s novými sady a péči o Jungmannovy sady převezme městské zahradnictví.

A to je začátek konce slávy prostějovského Sadařského a okrašlovacího spolku V jednatelské správě za roky 1931 - 1932 to paní Švarcová komentuje: „Máme dojem nespravedlivě trestaných. Jungmannovy sady nám město z naší péče odňalo. Sice byl soustruhován zdvořilý přípis, ale my dobře víme co krylo zákulisí - justament jednotlivců. Je to zvláštní způsob jednání. Člověk nebo spolek, který nezištně a obětavě pracuje, je vystaven útokům a kladou se mu právní pouta. Myslíme si,“ že se tak asi děje proto, aby svědomí těch, kteří za těžké peníze nepracují, bylo uchláholeno. Prožili jsme trpké chvíle a budoucí snad již mravně očištěné potomstvo bude míti zajímavé psychologické studium v našich zápisech. “ Na počátku roku 1933 je už zřejmé, že městské zahradnictví se bude starat i o nově zakládané Kolářovy sady. Spolku zbývá už jen péče o Hloučelu. Na výborové schůzi 10. května 1938 zapsala paní Švarcová: „ ...jsme spolkem. o který málokdo zavadí, teď nenávislně ani blahovolně ...“ Ale to už se blíží i konec opěvané svobody a samostatnosti.

Do 31. května 1939 se musí Spolek rozhodnout, zda chce dál vyvíjet svou činnost a v kladném případě to oznámit okresnímu úřadu; stane se a další činnost je povolena. K dalším šarvátkám s městskou radou už není ani čas, ani chuť, ani potřebný prostor. V únoru 1940 je zatčen starosta Sedláček, následně je rozpuštěno městské zastupitelstvo a vlády v Prostějově se ujímá německý vládní komisař. V březnu téhož roku dostává Spolek na vědomí dopis vládního komisaře Městské policejní správě ve znění: „Zjistil jsem, že ze Smetanových sadů zmizela tabulka obsahující zákaz pro židy tyto sady navštěvovati a v nich prodlévati. Z moci svého úřadu příkazuji, aby nebyl židům trpěn pobyt ani v Kolářových sadech ani v sadech na Hloučele. Všechny tyto sady budte městským hospodářským úřadem opatřeny v dohodě se správcem městského zahradnictví a okrašlovacím a sadařským spolkem příslušnými tabulkami a budiž městskou policií na dodržování tohoto zákazu dohlíženo. „12. března 1940 umírá ve věku 66 roků předseda Spolku profesor Rudolf Wolf. Na valné hromadě 4. dubna je za nového předsedu zvolen stavitel Ing. Josef Nedělník. Paní Marie Švarcová složila funkci a novým jednatelem se stal továrník Augustin Peřina. Ten napsal do knihy protokolů Spolku jen tři krátké zápisy,

poslední z 9. dubna 1940. A žádné další spolkové písemnosti Státní archiv Prostějově nechová. Jediný doklad o pozdější existenci Spolku jsem našla v prostějovském adresáři z roku 1947. Spolek je uveden i s předsedou, stále jím byl Ing. Josef Nedělník. „Vítězný únor“ 1948 patrně znamená definitivní konec tehdy již jen živoření Spolku

Připomínkou slavné doby Spolku v našem městě jsou ulice nesoucí jména významných funkcionářů - Wolfova a Spitznerova. Oba pánové profesoři, kteří působili na prostějovské reálce, mají v Prostějově navíc i své sady (i když jejich názvy nevešly příliš do obecného povědomí Prostějovanů). Sady Spitznerovými se od roku 1932 nazývá park v centrální části města v prostoru původního hřbitova přiléhajícího ke kostelu svatých Petra a Pavla. Jméno profesora Wolfa nese (od roku 1939) část lesoparku Hloučela od Olomoucké ulice k hranicím katastru obce Krasice, která je dnes součástí Prostějova. Pro úplnost ještě dodávám, že největší park v prostějovském intravilánu - Kolářovy sady, založené v roce 1932, je pojmenován podle prostějovského mecenáše a soudce zdejšího soudu Theofila Kolarze (1851 - 1908), z jehož bohatého odkazu byly sady vybudovány. Z budování a údržby těchto sadů byl, jak jsem se již shora zmínila, zasloužilý Sadařský a okrašlovací spolek vedením města vymanévrován.

**RNDr. Anna Švécarová** (\*1936) absolventka geografie a biologie na Univerzitě Palackého. Dlouholetá profesorka na prostějovských gymnáziích. Autorka řady studií o rostlinstvu Prostějovska. Aktivně činná ve SOČ.

In: **Štafeta**, kulturní časopis Prostějovska, ročník XXXVII (2006), číslo 1 - 2 (111 -112)